

ORTA GÜÇLERİN BÖLGESEL GÜVENLİK YAKLAŞIMLARINDA GÜVENLİK İKİLEMİ VE GÜVENLİK PARADOKSUNUN KAVRAMSAL ANALİZİ

Özkan AYIKⁱ 

Öz

Bu çalışma orta güçlerin dış politikasını bölgesel güvenlik yaklaşımı çerçevesinde güvenlik ikilemi ve güvenlik kavramlarını analiz etmektedir. Çalışmada, orta güçlerin bölgesel güvenlik konularında izlemiş olduğu politikalarda güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramlarının orta güçlerin dış politikalarının şekillenmesinde nasıl bir rol oynadığı sorusunun cevabı aranmaktadır. İlk olarak konunun daha iyi anlaşılması için güvenlik, güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramları tanımlanmaktadır. Daha sonra elde edilen bulgularda Güvenlik ikileminin, devletlerin güvenliklerini artırmaya yönelik önlemlerinin diğer aktörlerce tehdit olarak algılanması sonucu ortaya çıkan karşılıklı güvensizlik döngüsünü ifade ettiğini; güvenlik paradoksunun ise benzer adımların ironik biçimde daha fazla güvensizlik doğurabileceğine işaret edeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Çalışmada kavramsal analiz ve vaka incelemesi yöntemleri bölgesel güvenlik yaklaşımı bağlamında kullanılarak güvenlik ikilemi ve güvenlik kavramının benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmuş, özellikle orta güçlerin dış politika stratejilerinde bu kavramların nasıl işlev gördüğü değerlendirilmiştir. Örnek vakalar olarak İran-Körfez ülkeleri (özellikle Suudi Arabistan), Türkiye'nin NATO-Rusya ilişkilerine değinilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, güvenlik ikileminin daha çok sert güvenlik (hard security) unsurlarına odaklandığını; güvenlik paradoksunun ise yumuşak güvenlik (soft security) yaklaşımlarıyla kriz çözümüne alternatif sunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, kavramların birbirinden ayrıştırılması hem akademik literatürde kavramsal netlik sağlamak hem de politika yapıcılar için daha etkili güvenlik stratejileri geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler Uluslararası Güvenlik, Orta Güçler, Güvenlik İkilemi ve Güvenlik Paradoksu

A CONCEPTUAL ANALYSIS OF THE SECURITY DILEMMA AND SECURITY PARADOX IN THE REGIONAL SECURITY APPROACHES OF MIDDLE POWERS

Abstract

This study analyzes the security dilemma and security concepts within the framework of regional security approaches in the foreign policy of middle powers. The study seeks to answer the question of how the concepts of the security dilemma and security paradox play a role in shaping the foreign policies of middle powers in the policies they have pursued on regional security issues. First, the concepts of security, security dilemma, and security paradox are defined for a better understanding of the subject. The findings then conclude that the security dilemma refers to the cycle of mutual distrust that arises when measures taken by states to enhance their security are perceived as threats by other actors, while the security paradox points to the ironic fact that similar steps can lead to even greater distrust. Using conceptual analysis and case study methods within the context of the regional security approach, the study highlights the similarities and differences between the security dilemma and the concept of security, particularly evaluating how these concepts function in the foreign policy strategies of middle powers. Iran-Gulf countries (especially Saudi Arabia) and Türkiye's NATO-Russia relations are cited as case studies. The findings of the study show that the security dilemma focuses more on hard security elements, while the security paradox offers an alternative to crisis resolution through soft security approaches. Consequently, distinguishing between these concepts provides conceptual clarity in academic literature and contributes to the development of more effective security strategies for policymakers.

Keywords International Security, Middle Powers, the Security Dilemma and the Security Paradox

JEL Codes F52

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı Çalışma, araştırma ve yayın etiğinin gerektirdiği kurallar gözetilerek hazırlanmıştır. Etik kurul onayını gerektiren bir durum içermemektedir.

Finansal Destek ve Çıkar Beyanı Makalenin yazarı, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder. Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

ⁱ Öğretim Görevlisi, İğdır Üniversitesi İğdır Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü Lojistik Programı, İğdır-TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-7955-3040, E-posta: ozkan.ayik@igdir.edu.tr
Gönderim (Submission): 22.09.2025. Kabul (Acceptance): 04.12.2025.

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler alanında yapılan çalışmalarda çoğunlukla büyük güçlere yer verilmektedir. Dolayısıyla bu alanda yapılan çalışmalar ister analitik ister betimsel olsun daha çok sistemde baskın olan aktörlere odaklanılmaktadır. Böylece daha küçük olan devletlere çok az ilgi gösterilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte ne büyük güç ne de küçük devlet konumunda olmadıklarını iddia eden kimi devletlerin kendilerini tanımlaması için orta güç kavramı kullanılmıştır. Orta güç kavramını kullanan yazarlar, terime farklı anlamlar yükleyerek tanımlamalar yapmışlardır. Bu tanımlamalarda orta güçlerle ilgili tam olarak ne oldukları neyi ifade ettikleri yönünde kesin bir sınıflandırma yapılmamıştır. Böylece orta güçlerle ilgili net çizgileri olan tatmin edici bir kavramsal tanımın yapılması oldukça güçtür(Holbraad, 1971, p. 78). Fakat tüm bu güçlüklerle rağmen orta güçlerle ilgili yapılan tanımlamalar kavram hakkında genel bir yargı oluşturmamıza yardımcı olabilir. Şu hususu belirtmek gerekirse orta güçlerle ilgili yapılan çalışmalarda bir devletin orta güç olup olmadığı yapılan tanımlamalardaki ifadelerden ziyade daha çok bir devletin kendisini orta güç olarak tanımlamasına bağlı olarak analizler yapılmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendilerini orta güç olarak tanımlayan Kanada ve Avustralya buna örnek olarak gösterilebilir(Cooper, 1997, pp. 7–8).

Orta güçler her ne kadar maddi olarak önemli kaynaklara sahip olsalar da tek başlarına uluslararası sistemde hareket edebilecek ve uluslararası sistemi doğrudan etkileyebilecek bir kapasiteye sahip ülkeler değildir. Bu ülkeler maddi konularda yetersiz kaldıklarında genelde uluslararası normlara ve diplomasiye yönelirler. Görüldüğü üzere orta güçler küresel düzeydeki güç kapasitelerinden ziyade bölgesel düzeydeki etkileri öne çıkmaktadır. Dolayısıyla orta güçler güvenlik konularında daha çok bölgesel güvenlik meselelerine yönelik politikalar geliştirmektedirler. Çalışmada, orta güçlerin bölgesel güvenlik konularında izlemiş olduğu politikalarda güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramlarının orta güçlerin dış politikalarının şekillenmesinde nasıl bir rol oynamaktadır? sorusunun cevabı aranacaktır.

Uluslararası ilişkiler disiplininde güvenlik, toplumların ve devletlerin varlığını sürdürme mücadelesinin merkezinde yer alan önemli bir olgu konumundadır. Bu olgu Soğuk Savaş dönemi süresince büyük ölçüde devlet merkezli ve askeri kapasiteye dayalı olarak tanımlanmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, uluslararası sistemde güvenliğin tanımlanması aktörler düzeyinde dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşüm, yalnızca askeri konulardaki tehditleri değil aynı zamanda siyasi, ekonomik ve toplumsal boyutları da kapsayan daha geniş bir yelpazede gerçekleşmiştir. Güvenlik kavramının yapısında gerçekleşen bu dönüşümler yeni kavramları da ortaya çıkarmıştır. Bunlardan öne çıkan iki kavram; güvenlik ikilemi (security dilemma) ve güvenlik paradoksudur (security paradox). Ortaya çıkan bu iki kavram uluslararası güvenlik çalışmalarında hem teorik hem de pratik açıdan yapılan tartışmalarda önemli bir yer edinmiştir. Uluslararası güvenlik çalışmalarında olay ve olguların açıklanmasında güvenlik paradoksu ve güvenlik ikilemi gibi yeni kavramlar geliştirilmiş veya mevcut kavramlar farklı bağlamlarda yeniden yorumlanmıştır(Herz, 1950:158; Jervis, 1978).

Çalışmanın temel kavramlarından olan güvenlik ikilemi çalışmasıyla ilgili ilk çalışmalar Soğuk Savaş döneminde John Herz, Herbert Butterfield ve Robert Jervis gibi düşünürlerin öncülüğünde yapılmıştır. Kavramın ilk kullanımı John Herz tarafından Politik Realizm ve Politik İdealizm (1951) başlıklı kitabında yer verilmiştir. Ken Booth ve Nicholas J. Wheeler 2008 yılında “The Security Dilemma: Fear, Cooperation, and Trust in World Politics” adlı çalışmalarıyla da güvenlik ikilemi kavramına önemli katkılar sunmuştur(Çelikpala, 2019, pp. 1–6). Diğer bir kavram olan ve uluslararası güvenlik çalışmalarında nispeten yeni olan güvenlik paradoksu kavramı Andras Szalai(2009:107) “Coping with the Security Dilemma: A Fundamental Ambiguity of State Behaviour” adlı çalışmasında da yer verilmiştir. Fakat her ne kadar kimi araştırmacılar tarafından eserlerinde güvenlik paradoksu kavramına yer verilmiş olursa da kavram yeterli düzeyde ele alınmamıştır. Çünkü kavramın yeni olması ve kavramla

ilgili tanımlarda ortak bir paydanın olmaması uluslararası ilişkiler literatüründe yapılan çalışmalarda yer almasını güçleştirmiştir. Yine çalışmanın önemli kavramlarından biri olan orta güç kavramı da Türkiye’deki akademik anlamda yapılan çalışmalarda sınırlı sayıda yer almıştır. Örneğin Koç Üniversitesinden Prof. Dr. Emel Parlar Dal’ın “Profiling Middle Powers in Global Governance and the Turkish Case: An Introduction” adlı çalışmasında orta güçler kavramına yer verilmiştir. Fakat kavramla ilgili çalışmalar daha çok yabancı kaynaklarda(özellikle Kanada ve ABD’de üniversitelerinde yer alan akademisyenler tarafından) ele alınmıştır. Andrew Cooper, Eduard Jordaan, Carsten Holbraad gibi düşünürler bu kavramın öncüleri olmuştur. Özellikle de Eduard Jordaan’un kaleme aldığı “The concept of a middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle Powers” çalışması gibi eserleri orta güç kavramının anlaşılması ve kullanılması için büyük katkılar sunmuştur.

Güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramlarının, üstelenmiş olduğu anlamlar, orta güçlerin dış politika anlayışlarındaki etkileri dikkat çekicidir. Özellikle Türkiye ve İran gibi orta güç olarak nitelendirilen(Jordaan, 2003, p. 166; Jordaan, 2017, p. 2; Kríž et al., 2019, pp. 40–41) devletlerin dış politika anlayışlarında güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramları önemli bir yere sahiptir. Türkiye ve İran’daki bu durum ülkelerin içinde bulundukları coğrafyanın jeopolitik özellikleriyle ve bölgesel güvenlik yaklaşımlarıyla yakından ilişkilidir. Çünkü Orta Doğu coğrafyası; farklı etnik kimlik, inanç ve mezhepsel aidiyetlere sahip gruplar ve devletlerin bir arada bulunduğu bir bölgedir. Buradaki çeşitlilik bölge aktörleri arasında karşılıklı güvensizlik ve rekabet algılarını daha da derinleştirmektedir. İran ve Türkiye sahip oldukları askeri, ekonomik ve siyasi güç kapasiteleriyle bulundukları bölgede önemli güçler olarak öne çıkmaktadırlar. İşte bu güvensizlik ve rekabet durumu ortamında, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de değinileceği üzere, İran’ın nükleer enerji ve balistik füze çalışmaları Körfez ülkeleri ve ABD için bir tehdit algılanmasına ve İran ile bu devletler arasında güvenlik ikilemine yol açmaktadır. Aynı durum İran için de geçerlidir. Yani Körfez ülkelerinin özellikle de Suudi Arabistan’ın silahlanması ve ABD’nin bölgedeki askeri varlığı İran açısından güvenlik ikilemine neden olmaktadır. Benzer durum Türkiye için de geçerlidir. Yunanistan’ın silahlanması, bölgede ABD hegemonyasının artması vb. durumlar Türkiye’nin bölgesel güvenlik bağlamında yeni arayışlara yönelmesine ve güvenlik konularında ikilem ve paradoksal sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Özellikle Türkiye’nin ABD ve Batı ülkeleriyle askeri silahlar konusunda yaşadığı sorunlar, Türkiye’nin Rusya gibi Batı ile güvenlik sorunları yaşayan ülkelere yönlendirmektedir. Türkiye’nin bu yönelişi güvenlik paradoksu durumunu ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmada güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksunun anlaşılması için NATO ile Türkiye ve İran gibi orta güçler üzerinden örnekler verilmektedir. Fakat bu örnekler sadece Türkiye ve İran gibi orta güçler için geçerli değildir. Aynı zamanda diğer orta güçler için de güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksunun önemi bulunmaktadır. Ancak bu durum daha çok yeni yükselen orta güçler için önem arz etmektedir. Eduard Jordaan “The concept of a middle power in international relations: Distinguishing between emerging and traditional middle powers” adlı çalışmada da belirttiği üzere orta güçler iki başlık altında ele alınmaktadır: Geleneksel Orta Güçler ve Yeni Yükselen Orta Güçler. Geleneksel ortak güçler olarak sınıflandırılan bu devletler daha çok arabulucu, uluslararası anlaşmalara bağlı, barışı sağlama, demokratik yönetim anlayışının hâkim olduğu Batı menşeli ülkelerden oluşmaktadır. Bu ülkelerde güvenlik paradoksu ve güvenlik ikilemine yol açacak olay ve durum sayısı oldukça azdır. Ama yeni yükselen orta güçler daha çok Batı’nın dışında yer alan askeri ve siyasi güç kapasitesinin yükselişte olduğu, bölgesel güvenlik konularında daha fazla olay ve durumun yaşandığı, komşularla güvenlik konularında tehdit algılamalarının olduğu devletlerden oluşmaktadır. Türkiye ve İran’ın sınıflandırmada yeni yükselen orta güçler olarak değerlendirilmesinden ve bölgesel güvenlik konularındaki durumlarından dolayı örnek ülkeler olarak çalışmada ele

alınmaktadır(Jordaan, 2003, p. 166; Jordaan, 2017, p. 2). İki ülkenin bulundukları jeopolitik konum gereği güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramları bakımından önemli olay ve vakaları bulunması sadece bu iki ülkeye has bir durum değildir². Zira çalışmada tüm orta güçleri güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu bağlamında değerlendirmek pek de kolay olmayacaktır. Bunun için konunun anlaşılması ve konuya yeterli doneler sunacağı düşüncesinden dolayı NATO ülkelerinin Rusya-Ukrayna savaşındaki yaklaşımları ile Türkiye ve İran gibi orta güç konumundaki ülkeler ele alınmıştır.

Bu çalışma ilk olarak uluslararası güvenlik literatüründe yer alan güvenlik paradoksu ve güvenlik ikilemi kavramlarını teorik, pratik ve tarihsel olarak karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bunun için öncelikle güvenlik kavramının tanımına ve ifade ettiği anlamlara değinilecektir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı uluslararası güvenlik çalışmalarında zaman zaman birbirlerinin yerlerine kullanılan bu iki kavramı analitik olarak karşılaştırarak ve bu kavramlar arasındaki ayrışma ve kesişim noktalarını netleştirmek ve daha sonra kavramların orta güçlerin dış politikaları bağlamında analiz ederek kavramların bölgesel ve küresel güvenlik dinamiklerindeki işlevlerini ortaya koymaktır. Sonra bu kavramların ortaya çıkış süreçlerini, kavramsal benzerlikleri ve farklılıkları küresel güvenlik politikaları ve bölgesel güvenlik dinamikleri üzerinden etkilerini incelenmektedir. Ama asıl vurgu noktası bölgesel güvenlik dinamiklerine odaklanılacaktır. Daha sonra güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramları 'orta güçler' bağlamında ele alınmaktadır. Bu iki kavramın orta güçlerin dış politika anlayışlarında nasıl bir rol üstelendikleri açıklanacaktır. Bu bağlamda çalışmada küresel güvenlik ve bölgesel güvenlik yaklaşımları çalışmanın teorik çerçevesini oluşturmaktadır. Araştırmanın temel sorusu, çalışmada yer alan güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramlarının orta güçlerin dış politikalarının şekillenmesinde nasıl bir rol oynamaktadır? şeklinde belirlenmiştir. Yapılan çalışmanın hipotezi; “Güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu politikaları yeni yükselen orta güçlerin bölgesel güvenliklerinde çatışma riskini artırmaktadır.” şeklinde belirlenmiştir. Akademik çalışmalar açısından araştırmanın önemi ise; kavramsal literatürde sıklıkla birbirinin yerine kullanılan güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramlarını ayırıştırarak uluslararası güvenlik çalışmalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, orta güçlerin güvenlik stratejilerini bu kavramlar üzerinden değerlendirmek, mevcut uluslararası ilişkiler literatürüne hem teorik hem de pratik açıdan özgün bir katkı sunmaktadır.

GÜVENLİK KAVRAMI

Güvenlik kavramı tarihsel olarak hayatın her aşamasında genelde insan temelli bir olgu olarak varlığını devam ettirmektedir. Güvenlik olgusunun kavramsal tanımına baktığımızda, başkası tarafından gelebilecek tehdit ve tehlikelerden kaynaklanan kaygıların tümünü kapsamaktadır. Zamansal dönüşümler doğrultusunda kavram farklı noktalardan ve durumlardan tehdit ve tehlikelerin algılanmasıyla varlığını sürdürmektedir.

Etimolojik bakımdan güvenlik inanmak ya da itimat etmek manalarına gelen güven kökünden türetilmiştir(Tuncer, 2011:128). Güvenlik kavramı “güven” kelimesine isimden isim yapan -lik ekinin eklenmesiyle türetilmiştir. Bu ekle birlikte güvenlik kelimesine güven kelimesinde olmayan yeni bir anlam yüklenmiştir. Bu iki kavram arasındaki en temel fark ise iki kelimenin de işaret ettiği kavram dünyasıdır. Ontolojik bir duyguya işaret eden güven kavramının aslında somut dünyada bir karşılığı yoktur. Diğer bir deyişle güven kelimesi bir olguya değil bir duyguya işaret etmektedir. Güvenlik kavramı ise daha çok olgusal gerçekliğe işaret etmek üzere türetilmiş bir kavramdır. Bu nedenle bir olgudan söz edildiğinde güvenlik kelimesi, eğer bir duygudan söz ediliyorsa güven kavramı kullanılmalıdır. Bir kavramın dikotomisi olan kavram

² Benzer durum yeni yükselen orta güç olarak sınıflandırılan Pakistan ve Hindistan ülkeleri için de geçerlidir. Bu iki ülke kendi aralarında Keşmir meselesindeki anlaşmazlık vb. durumlardan güvenlik ikilemi yaşamaktadır.

ile açıklanması kavramın anlaşılmasını daha da kolaylaştırmaktadır. Güven kavramı kaygı ile, güvenlik kavramı ise korku ile karşıtlık içinde tanımlanabilir. Güvenliğin öznesi konumunda olan kişinin neyden ve nasıl korktuğunu ortaya koyduğumuzda güvenliğin anlaşılması daha da kolaylaşacaktır(Birdişli, 2023:..).

Güvenlik öncelikli olarak ontolojik bir gereksinimdir. Siyaset biliminde devletin varoluş gayesi olan güvenlik ihtiyacı aynı zamanda korunmak istenen her türlü değerlerle ilişkilendirilebilir. 17. yüzyıla kadar bir politika olarak dile getirilmeyen güvenlik, bu yüzyıla gelindiğinde Thomas Hobbes tarafından güvenlik modern devletin var oluş nedenlerinden biri olarak tanımlanmış ve onu siyasetin ana kavramlarından birisine dönüştürmüştür. 20. yüzyıla gelindiğinde ulusal güvenlik biçiminde tanımlanan güvenliğin, izlenilen bir politika haline dönüşmesi dönemin siyasal panoramasının bir sonucudur. Bu bağlamda Sovyetler Birliği'nin dağılması uluslararası alanda önemli bir belirsizliği doğurmuştur. Çünkü komünizmin bir tehdit olma niteliği ve Sovyetlerin yayılcılığının sona ermesiyle neyin korunacağı konusunda bir belirsizliğe neden oldu. Bu tarihte NATO'nun misyonunun ne olacağı konusundaki tartışmalar yaşanan belirsizliği göstermektedir(Birdişli, 2016:542). Birleşmiş Milletler tarafından 1994 yılında yayımlanan Human Development Report(İnsani Kalkınma Raporu'nda) belirsizlik üzerine tartışmalar devam ederken güvenlik konularının merkezine devlet yerine insanı koymuş ve yeni koruma alanları belirlemiştir. Bu rapor akademik çalışmalara zenginlik katmak ve Birleşmiş Milletler faaliyetlerine rehberlik etmenin ötesinde bir katkı sağlamaktadır(Human Development Report, 1994:22). Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik gerçekleştirilen 11 Eylül terör saldırılarından günümüze kadar gerçekleşen birçok olay ve gelişme uluslararası ilişkilerin niteliğini ve boyutunu derinden etkilemiştir. Bu konudaki en önemli göstergelerinden birisi, güvenlik alanlarında kendini göstermektedir. Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra karşılaşılan güvenlik konularının daima form değiştirmesiyle, alınan önlemlerin ve bu alanda çalışmaları olan klasik yaklaşımları yetersiz bırakmaktadır(Birdişli ve Pak, 2016:300).

GÜVENLİK İKİLEMİ

Değişen dünya düzeninde uluslararası sistemde yer alan aktörlerin güvenlik algılamalarında yeni konular ve olaylar etkili olmaya başlamıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş döneminde ilk kez Jhon Herz'in "Politik Realizm ve Politik İdealizm" başlıklı kitabında kullanılan "Güvenlik İkilemi" kavramı bundan sonra yapılan çalışmalarda en çok kullanılan kavramlardan birisi olmuştur(Çelikpala, 2019:1). Güvenlik ikilemi ile ilgili önemli katkıları ve yeni tanımlamalar yapan Ken Booth ve Nick Wheeler'dır. Booth ve Wheeler'a göre bireylerin niyetleri ile ilgili belirsizlik politik ve sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası konumundadır. Çünkü hiçbir bireyin diğerlerinin niyetleri hakkında kesin emin olma ihtimali yoktur. Harbert Butterfield bu durumu "diğer zihnin içine girememesi sorunu"; Martin Hollis ve Steve Smith de "diğer zihinler problemi" şeklinde kavramsallaştırmaktadır. K. Booth ve Nick Wheeler, 'Güvenlik İkilemi'ni iki aşamada incelerler. Bunlar; "yorum ikilemi" ve "karşılık ikilemi"dir. Birincil ikilem olan yorum ikilemi: bir aktörün diğer bir aktörle ilgili olarak güvensizlik sorunuyla karşılaştığında söz konusu olan aktörü ve onun niyetlerini nasıl yorumlanacağı konusunda iki seçenek ile karşılaşır (mesela diğerinin niyetleri saldırgan mı değil mi). Bu birinci ikilem doğrudan diğer akıl problemini çözmeye yönelik olarak gerçekleşir. Burada yer alan aktör diğerlerinin niyetleri hakkında yorumlar yapar. Bu yorumlar yapıldıktan sonra yapılan yorumlara dayanarak ikilemin ikinci aşamasına geçilir. Güvenlik ikileminin ikinci aşaması ise karşılık işlemidir. Aktör burada diğerine yönelik hangi politikalar üretecek ve hangi araçları kullanarak karşılık vereceği ile ilgili iki seçenek ile karşı karşıya gelir(mesela askeri yollar mı yoksa diplomatik yollar mı kullanılacaktır?)(Bilgiç, 2011:128-129). Kavramla ilgi yapılan diğer bir tanımda uluslararası ilişkilerde bir devletin kendi güvenliği için birtakım önlemleri almasının karşı rakip konumunda olan devletlerin bu durumu kendi güvenliklerini azaltacağını düşünmesiyle ortaya çıkan durumu

ifade etmektedir. Başka bir deyişle uluslararası sistemde rakip konumunda olan devletin kendi güvenliğini maksimize edip karşı tarafın güvenliğini azaltmasıyla güvenlik ikilemi ortaya çıkar(Balcı ve Tamahkar, 2024:46).

Yine güvenlik ikileminin oluşum süreci üç ana dönemde ele alınmakta ve kavramda gerçekleşen değişiklikler dönemsel olarak ifade edilmektedir. Bu dönemlerin ilki, kavramın ortaya çıktığı Soğuk Savaş dönemidir. Bu dönemde realizm kuramının sınırlarının dışına çıkılamaması güvenlik ikilemi kavramının ayrıntılı bir şekilde düşünülmesini engellemiştir. İkinci dönem, kavramın önemli değişikliklere uğradığı zenginleştiği dönemi kapsar. Zira bu dönemde uluslararası ilişkilerde güvenlik kuramlarındaki genişlemeler kavramın düşünülmesinde farklılıklar katmıştır. Üçüncü dönem ise, kavramın kökten değiştiği ve yeni fikirlerle beslendiği dönemdir(Bilgiç, 2011:124).

Güvenlik ikilemi kavramının faydalı bir tanımını yapabilmek için “ikilem” kelimesiyle devam etmek faydalı olacaktır. İkilem kelimesi birbirini dışlayan alternatifler arasında zor bir seçim anlamına gelmektedir. Bir örnekle açıklamak gerekirse ikilem, X devletin Y devletin silah edinmesine karşı hangi pozisyonu alırsa alsın yine de yanlış anlaşılabilirliği anlamına gelir. Dolayısıyla X devleti, Y devletin hamlesini saldırganlık ya da savunma amaçlı olarak yorumlasa da her iki durumda da yanlış anlaşılma ihtimali söz konusudur. Bu durumda eğer Y devleti saldırgansa fakat X devleti saldırgan olmadığını düşünüyorsa, X devleti Y devletin ordusu tarafından işgal edilebilir. Ancak Y devleti saldırgan değilse fakat X devleti tam tersini düşünecek olursa ve bu durumdan dolayı silahlanmışsa bu devlette bir silahlanma yarışına girecek hatta belki de birbirleriyle savaşacaklardır. Böyle bir durumda güvenlik ikilemi evvelen diğerlerinin yetenekleri, niyetleri ve güduları hakkında bir yorum ikilemidir(Booth ve Wheeler, 2008:4). Diğer devletlerin tipi bir kez belirlendikten sonra yapılan belirlemeler doğrultusunda verilecek cevap otomatik olacaktır. Yani eğer devlet diğerini saldırgan olarak tanımlanıyorsa ona karşı silahlanacaktır. Ama silahlanan devleti statükocu olarak algılasa ve tanımlanırsa bu durumda ona karşı barışçıl sinyaller verecektir(Szalai, 2009:107-108).

Konuyla ilgili katkıları olan Robert Jervis güvenlik ikilemini: “bir devletin kendi güvenliğini arttırırken diğer devletlerin güvenliğini azaltması şeklinde tanımlamaktadır(Taliaferro, 1999:2). Robert Jervis’in öncü çalışmalarıyla örnekleme bazı neorealistlerin, güvenlik ikilemi dinamiklerinin yalnızca anarşi gibi sistemik kısıtlayıcı değişkenlerle tam olarak açıklanamayacağını savunduğunu belirtmek gerekir. Jervis yapısal gerçekçi ontolojisine hala bağlı olsa da bilişsel önyargılar gibi psikolojik değiştirici değişkenlerin varlığını vurgulamaktadır. Bu tür değişkenler gerçek bir güvenlik ikilemi senaryosunda politika yapıcılarının algılarını değiştirerek onları muhtemelen diğer devletlerin eylemlerini yanlış algılamaya ve suboptimal politika kararları almaya zorlayabilir(Szalai, 2009:114).

Son olarak güvenlik ikilemi ile ilgili pratikteki örneklerine kısaca değinmek konunun bütünlüğü açısından önem arz etmektedir. Bu konu hakkında Soğuk Savaş dönemi ABD-SSCB arasındaki silahlanma rekabetini pratikteki önemli bir örnek olarak gösterilebilir. Çünkü ABD’nin bu dönemde nükleer silah kapasitesini artırması Sovyetler tarafından tehdit olarak algılanmıştır. Bu durum sonucunda SSCB’de nükleer programını hızlandırmıştır. Yine Hindistan’ın nükleer silah geliştirmesi Pakistan tarafından güvenlik tehdidi olarak algılanmış ve bu durum Pakistan’ın da nükleer silaha yönelmesine neden olmuştur. Bu iki ülkenin güvenliklerini sağlama çabaları kendi aralarında güvenlik ikilemine yol açarken bölgesel anlamda da istikrarsızlığı neden olmaktadır. Türkiye’nin savunma sanayisinde yerli üretim hamlelerinde(SİHA projeleri vb) Yunanistan açısından bir tehdit algısı oluşturmaktadır. Yunanistan’daki bu algı ABD ve Fransa başta olmak üzere kimi ülkelerle silah anlaşmasına yönlendirmiştir. Sonuç olarak iki ülke güvenliklerini sağlamayı çalışırken karşılıklı olarak güvenlik ikilemine neden olmaktadır. Tüm bu vb. örnekler güvenlik ikileminin pratikteki yansımaları olarak gösterilebilir.

GÜVENLİK PARADOKSU

Paradoks sözcüğünün etimolojik kökenine baktığımızda Türkçe’de çatışkı veya çelişkili düşünce anlamlarına gelmektedir. Yunancada karşıt, karşı veya zıt anlamlarına gelen “para” ön ekiyle; inanış, fikir düşünce anlamlarına gelen “doxa” Sözcüklerinin bileşiminden türetilmiştir(Kalay ve Göksu, 2003:59). Yunan kökenli terimsel bir kelime olan paradoksun genel kabul görmüş anlamı, bir düşünceye zıt olan bir önerme, sezgisel anlamda kabul edilmiş öncüllerden oluşturulmuş tümdengelim yaklaşımı ile çelişkili olan ya da çoğunluk tarafından doğruluğu kabul görmüş: alışıldık inançlara aykırı bir sonuç çıkarma işlemidir(Durhan, 2019:22).

Andery Heywood “Siyaset” adlı kitabında güvenlik paradoksunu şöyle tanımlamıştır: “ulusal güvenliği güçlendirmek için askeri kapasitenin artırılmasının, başka devletleri daha tehdit edici ve düşmanca tutumlar takılmaya sevk ederek tam tersi sonuçlar doğurmasına güvenlik paradoksu denir.”. Feministlerin realist güvenlik görüşüne yönelik yapmış oldukları bir eleştirilerinde ulusal güvenlik düşüncesinin güvenlik paradoksun bir sonucu olarak kendi kendini yenilgiye uğratan bir düşünce olduğunu iddia etmektedirler. Bu durumun güvenliğin güvensizliği olarak ifade edilen durumu ortaya çıkarmaktadır(Heywood, 2021:592-593).

Güvenlik paradoksunun anlaşılması için bir de hangi koşulların güvenlik paradoksuna neden olduğunu belirtmek gerekir. Andras Szalai(2009:107) “Coping with the Security Dilemma: A Fundamental Ambiguity of State Behaviour” çalışmasında güvenlik paradoksu ile ilgili yaptığı açıklamada; başka bir ülkeden silah satın alınması bir saldırı eylemi olarak yorumlandığında, bu durumu analiz eden ve yorumlayan devlet de kararlılığı iletecek ve kendisini silahlandıracaktır. Böylece bir düşmanlık sarmalı ortaya çıkabilir. Bunun sonucunda silahlanma yarışları, hatta savaşlar yaşanabilir. Güvenlik paradoksunun önemli bir özelliği, sonuçların güvenlik arayan devletin niyetinden bağımsız olarak ortaya çıkmasıdır. Kendini savunmak için yaptığı askeri hazırlıklar diğerleri tarafından bir saldırganınki gibi yorumlanmasıdır. Sonuçta ortaya çıkan silahlanma yarışı sistemdeki genel güvenlik düzeyini azaltır(Szalai, 2009:149).

Uluslararası ilişkiler literatüründe yapılan taramalarda güvenlik paradoksu ile ilgili iki boyut saptanmıştır. Bunlardan ilki güvenlik paradoksunu devlet ile diğer devlet(ler)in taraf olduğu bir güvenlik paradoksu üzerinden açıklanmaktadır. Diğer güvenlik paradoksu vurgusu ise devlet ile devlet dışı aktörler üzerinden açıklanmaktadır. Yani birinci güvenlik paradoksunda meydana gelen güvenlik sorunları devletler arasındaki simetrik askeri harcamalar ve yapılanmalar üzerinden değerlendirilmektedir. İkinci güvenlik paradoksunu da devlet ile devlet dışı aktörlerin arasındaki asimetrik güç üzerinden değerlendirilmektedir. Bu iki durumun daha iyi anlaşılması için örnek olaylar üzerinden açıklanması faydalı olacaktır.

Güvenlik ikileminde olduğu gibi güvenlik paradoksunun anlaşılması için pratikteki yansımalarına bazı örneklerin verilmesi konunun anlaşılmasına katkı sunacaktır. ABD’nin 2003 yılında Irak müdahalesi güvenlik paradoksuna pratikteki bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü ABD bu müdahaleyi terörle mücadele ve bölgesel güvenliği sağlama gerekçesiyle yaptığını iddia etmiştir. Fakat bu müdahaleyle birlikte bölgede terör örgütlerinin(özellikle IŞİD’in eylemlerinin) sayısında bir artış yaşanmış ve bölgesel istikrarsızlığın derinleşmesine yol açmıştır. Burada, ABD’nin güvenliği sağlama müdahalesi güvensizliğe yol açtığından paradoksal bir güvenlik sorununa neden olmuştur. Yine NATO’nun doğuya doğru genişlemesi güvenlikte paradoksal bir krize yol açmıştır. Çünkü NATO’nun genişleme politikaları Rusya tarafından tehdit olarak algılanmış ve bu durum Rusya’nın Ukrayna’yı işgal etme politikasına zemin hazırlamıştır. Görüldüğü üzere güvenliği sağlamak adına yapılan müdahaleler ve izleyenler politikalar bazı durumlarda güvensizliğe zemin hazırlanmakta ve aynı zamanda güvenlik paradoksunu yol açmaktadır. Bu başlık ile ilgili örnekler ilerleyen bölümlerde orta güçler bağlamında tekrardan ele alınacaktır.

GÜVENLİK İKİLEMİ VE GÜVENLİK PARADOKSU KAVRAMLARININ KARŞILAŞTIRMASI

Uluslararası güvenlik çalışmalarında farklılığı ve aynılığı tartışılrsa da güvenlik ikilemi ile güvenlik paradoksu kavramlarının güvenlik konularında önemli katkıları bulunmaktadır. Aynı zamanda Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlikle ilgili yapılan tanımlamalarda farklılıklar ve farklı boyutlarda algılanmalar yaşanmaya başlamıştır. Mithat Çelikpala(2019:3) “Güvenlik İkilemi” isimli çalışmasında ikilemin iki önerme veya seçenek arasında kalma durumu olarak ifade etmiştir. Yazar uluslararası ilişkiler çalışmalarında güvenlik ikilemi olarak tanımlanan durumun hakikatte bir güvenlik paradoksu olduğunu ifade etmektedir. Konuyla ilgili çalışmaları olan Ali Bilgiç((2011:129)) ise “Güvenlik İkilemi”ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif” adlı çalışmasında “güvenlik ikilemi, güvenlik paradoksu değildir” çıkarımında bulunmaktadır. Yine yazar güvenlik ikileminin güvenlik paradoksundan farklılaştırılması, ikilemin çalışılması ve anlaşılması hususunda önemli sonuçlar vermektedir. Geleneksel kabullenmede paradoks ile ikilem özdeşleştirilmiş ve aynı zamanda ikilem içerisinde aktörler hangi politikaları benimserlerse benimsesinler zorunlu olarak daha az güvenlik ile yüzleşecekleri varsayılmıştır. Elbette, güvenlik ikilemi bir güvenlik paradoksuyla sonuçlanabilir. Lakin bu sonucun olup olmayacağı ikilem içerisindeki aktörlerin birbiriyle ilgili hangi ölçüde nasıl politikalar üreteceklerine ve ne tür yorumlamalar yapacaklarına bağlıdır.

Burada dikkat edilmesi gereken durum, güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramlarının tanımlarını yaparak iki kavramın farklı olduğu tezini açıklamaktır. Her ne kadar iki kavram arasında ortak noktalar bulunsa da akademik çalışmalarda iki kavramın farklı olduğu düşüncesi hakimdir. Bilgiç, çalışmasında güvenlik ikilemini bir aktörün kendi güvenliğini sağlamak gayesiyle yeni politikalar üretmesi ve bu politikaların diğer aktörler tarafından güvensizlik kaynağı olarak algılanması ve karşı politikalar üretmesi ve bu durumun sonucunda oluşan genel güvensizlik hali olarak adlandırmaktadır. Bu tanımlamaya farklı bir anlam yükleyen Booth ve Wheeler ise güvenliğe ulaşma çabalarıyla ulaşılan güvensizlik durumunun bir ikilem olmadığını savunmuşlardır. Bu iki yazar güvenlik paradoksunu; “iki veya daha fazla sayıdaki aktörün kendi güvenliklerini artırmaya çalışırken, söyledikleri veya yaptıklarıyla karşılıklı tansiyonu yükseltmeleri ve bunun sonucunda herkesin kendini daha az güvende hissetmesi durumunun yaratılması” olarak tanımlamışlardır(Bilgiç, 2011:129).

Güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramları yapılan açıklamalarla tanımlamaya çalışıldı. Geline nokta da iki kavramın açıklanması ve anlaşılması için genelde farklı yönler üzerine durulmuştur. Bu durum iki kavram arasında benzerliklerin olmadığı anlamına gelmemelidir. Şimdi konunun daha iyi anlaşılması açısından iki kavramın özellikleri ortak ve benzer yönleri karşılaştırılıp tablo halinde aşağıda sunulacaktır.

Tablo 1. Güvenlik İkilemi ve Güvenlik Paradoksunun Odak Noktaları

Boyut	Güvenlik İkilemi	Güvenlik Paradoksu	Benzer Noktalar	Politik Sonuçlar
Tanım	Devletlerin güvenliği artırma çabalarının diğer aktörlerce tehdit olarak algılanması sonucu ortaya çıkan karşılıklı güvensizlik döngüsüdür.	Güvenliği artırmaya yönelik adımların ironik biçimde daha fazla güvensizlik ve istikrarsızlık doğurması durumudur.	Her iki kavram da aktörlerin niyetlerinin yanlış algılanmasıyla ortaya çıkar.	Devletler, güvenlik önlemlerini sağlamaya çalışırken, istemden kutuplaşmaya ve rekabete neden olabilirler

Kuramsal Temel	Realizm, caydırıcılık, güç dengesi; daha çok yapısal realist perspektife dayanır.	Eleştirel güvenlik, normatif yaklaşımlar ve güven inşası teorileri üzerine temellenir.	İkisi de uluslararası anarşi ortamında aktörlerin davranışlarını açıklamaya çalışır.	Realist kökenli stratejiler dış politikada caydırıcılığı ve sert güce dayalı ofansif refleksleri teşvik ederken: eleştirel paradigmalar normatif ve diyalog işbirliği vurgusunda bulunurlar
Odak Noktası	Çatışma nedenlerini anlamak: askeri kapasite artışı, silahlanma yarışı, güvenlik endişeleri.	Çatışmaları azaltma yolları: diplomasi, diyalog, güven artırıcı önlemler.	Güvensizlik ve algısal belirsizlik üzerine kurulu yaklaşımlardır.	Orta güçler güvenlik ikilemi riskini azaltmak amacıyla denge politikaları izlerler; güvenlik paradoksunu etkisini azaltmak içinse bölgesel aktörlerle entegrasyonu artırma ve çok taraflı diplomasi eğilimindedirler
Güvenlik Boyutu	Sert güvenlik (hard security): askeri kapasite, savunma, güç dengesi.	Yumuşak güvenlik (soft security): güven inşası, bölgesel diplomasi, kriz yönetimi.	Güvenlik tanımının genişlediğini gösterirler.	Hard power yaklaşımı bölgesel silahlanma yarışlarını arttırabilirken, soft power politikaları çok taraflı güvenlik mimarisinin güçlenmesine katkı sunar
Sonuçları	Çatışma riskini artırır; savaş ve silahlanma yarışına zemin hazırlar.	Güvenlik politikalarının ters etki yaratması; istikrarı zedeleyici paradoksal durumlar.	Her ikisi de yanlış algı ve güvensizlikle beslenir.	Orta güçler istikrarsız bölgelerde, statükoyu koruma veya bozma yönünde ikili bir baskı altına girer; bu durum dış politika kararlarında pragmatik esnekliği zorunlu kılar
Orta Güçler Bağlamı	İran-Suudi Arabistan arasındaki silahlanma yarışı.	Türkiye'nin NATO ve Rusya ile yakın ilişki kurması.	Orta güçlerin güvenlik stratejilerini etkiler.	Orta güçler bir taraftan büyük güçler arasında denge ararken diğer taraftan bölgesel güvenlik oluşumlarında etkin olma çabası gösterirler. Bu durum dış politikalarında çoğunlukla ikili strateji benimsemelerini neden olur.

Kaynak: Yazar tarafından uyarlanmıştır.

ORTA GÜÇLER

Uluslararası ilişkiler disiplininin büyük bir kısmı büyük güçler hakkındadır. Dolayısıyla bu alanda yapılan çalışmalar ister betimleyici ister analitik olsun genel anlamda uluslararası sisteminin baskın üyelerine odaklanmış ve küçük devletlere çok az ilgi gösterilmiştir. Bu durum orta güçlerin tanımlamalarında değişkenliğine neden olmaktadır. Orta güçlerin uluslararası rolüne yönelik yakın dönemdeki ilgi İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar götürülebilir. Fakat önceki yüzyıllarda bazı Avrupalı yazarlar da bu konuya değinmişlerdir. Hem eski hem de modern dönem yazarları orta güçler terimini farklı anlamlarda kullanmışlardır. Fakat bu güçleri diğer devletlerden ayırmak için tatmin edeceği kriterler oluşturamamışlardır(Holbraad, 1971:78).

Uluslararası ilişkiler literatüründe orta güç kavramı oldukça belirsizdir. Kavram genelde büyük güç sayılacak kadar güçlü olmayan fakat yine de önemli etkiye ve stratejik öneme sahip olan devletler için kullanılmaktadır. Orta güçler tipik olarak coğrafi, demografik, askeri veya ekonomik açıdan belli bir ağırlık düzeyi ile karakterize edilir(Sweijts ve Mazarr, 2023:1). Fakat bu karakterize edilme biçimi zamanla değişkenlik gösterebilir. Bu bağlamdaki değişkenlik, orta güçlerin uluslararası ilişkilerde üstlendikleri roller ve benimsedikleri dış politika stratejilerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Soğuk Savaş'ın başladığı dönemde orta güç

teorisi bağlamında tanımlanan orta güçler, Soğuk Savaş sonrasında değişen uluslararası sistemin dinamikleri doğrultusunda farklı dış politika davranışları sergiledikleri görülmektedir. Bundan dolayı yapılan çalışmalarda kavramın belirsizliği vurgulanmış ve ortak paydada bir tanım yapılamamıştır. Carsten Holbraad orta güç kavramını “*Büyük güçlerin hırsını çekecek kadar büyük ya da zengin olan ancak onların saldırılarına dayanacak kadar güçlü olmayan devletlerdir*” şeklinde tanımlamıştır(Holbraad, 1971:89).

Orta güçler ilgili literatürde yapılan çalışmaların çoğunluğu, geleneksel orta güçlere vaka analizinden oluşmaktadır. Fakat yeni yükselen orta güçlerin bu kategoriden farklarına yönelik tartışmalar sınırlı kalmıştır. Eduard Joordan’un 2003 Yılında yapmış olduğu bir çalışmasındaki sınıflandırma kavramın daha geniş bir devlet grubuna uygulanabilirliğini göstermektedir. Orta güç olarak tanımlanan devletlerin sayısındaki artış v aralarındaki dış politika ile yapısal farklılıklar tek bir tanım altında toplamalarını güçleştirmektedir. Hollanda, Kanada, İsveç, Avustralya ve Norveç gibi ülkeler geleneksel orta güç olarak kabul edilirken³, Meksika, Malezya, Mısır, Brezilya, Pakistan, Türkiye, İran, Nijerya, Hindistan ve Vietnam gibi ülkeler yeni yükselen orta güç olarak kabul edilmektedir⁴. Burada sayılan devletler incelendiğinde aralarında ekonomik askeri ve siyasi olarak önemli farklılıkların olduğu söylenebilir. Şimdi böyle bir durumda bunları orta güç olarak kabul ettiğimizde karakteristik özelliklerini çoğunluk olarak birbirine yakın olması gerekir. Fakat bu kadar farklı ülkeyi aynı çizgide birleştirip böyle bir tanımlamayı yapmak pek de kolay bir şey değildir(Jordaan, 2003:166; Jordaan, 2017:2).

Orta Güçlerin Dış Politikalarında Güvenlik İkilemi

Güvenlik ikilemi uluslararası sistem bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilir(Booth & Wheeler, 2008:4-8). Bu kavram birçok hususta uluslararası ilişkiler disiplini meşgul etmektedir. Güvenlik ikileminin daha iyi anlaşılması için örnek olayları ülkeler üzerinden vermek verimli olacaktır. Bunun için İran örneği ele alınacaktır.

Bölgesel güvenlik bağlamında, orta güçlerle ilgili, güvenlik ikilemine örnek olarak İran ile Suudi Arabistan arasındaki silahlanma yarışı gösterilebilir. İran’ın bölgesel güvenlik politikaları büyük ölçüde 1980 yılında başlayıp ve sekiz yıl süren Irak-İran savaşı sırasında yaşanan tecrübelerle dayanmaktadır. Bu dönemde İran’ın silah temin etmede yaşadığı zorluklar ve rejim güvenliğine yönelik kaygılar, ülkenin zamanla bir güvenlik devleti kimliği kazanmasına yol açmıştır. Bu durum aynı zamanda İran’ın bölgesel güvenlik politikasını da şekillendirmektedir. Bu politikalar; askeri kapasitenin geliştirilmesi ve teknolojiye yatırım, vekil aktörler üzerinden ülke güvenliğini sınırların ötesinde korumak, iç ve dış politikada yaşanan tikanıklığı aşmak için özellikle devrim muhafızları üzerinden asimetrik güç unsurlarını kullanmak şeklinde sıralanmaktadır(Konukçu, 2018:77-78).

İran’ın bölgesel güvenlikte artan etkisi, Yemen’deki Husiler’e verdiği destek ve Şii mezhepçiliği öne çıkarması Suudi Arabistan ile ilişkilerinde sık sık gerilmeleri yol açmaktadır. Ayrıca İran’ın nükleer çalışmaları Suudi Arabistan tarafından bir tehdit olarak algılanmakta ve bu durum Riyad’ın, Tahran’ın düşman olarak gördüğü ABD ile yakınlaşmasına neden olmaktadır. Zira

³ Carsten Holbraad’ın “The Role of Middle Powers” çalışması, David Cooper’ın “Challenging Contemporary Notions of Middle Power Influence: Implications of the Proliferation Security Initiative for “Middle Power Theory” çalışması, Andrew Cooper’ın “Niche Diplomacy” ve “Middle Power Leadership in Global Governance” çalışmaları ve Eduard Joordan’ın “The concept of a middle power in international relations: Distinguishing between emerging and traditional middle Powers” ve “The concept of a middle power in international relations: Distinguishing between emerging and traditional middle Powers” çalışmaları geleneksel orta güçler üzerine yapılan önemli çalışmalardır.

⁴ David Cooper, Eduard Joordan ve Andrew Cooper gibi düşünürlerin orta güçler üzerine yapmış olduğu tanımlar da bu ülkeler yeni yükselen orta güçler olarak sınıflandırılmaktadır. Özellikle Eduard Joordan’un The concept of a middle power in international relations: Distinguishing between emerging and traditional middle Powers” ve “The concept of a middle power in international relations: Distinguishing between emerging and traditional middle Powers” çalışmaları referans alınarak çalışmada böyle bir çıkarım yapılmıştır.

Suudi Arabistan İran'ın nükleer enerji çalışmalarının iyi niyetli olmadığını ve bu çalışmalarını kendi güvenliği açısından kaygıyla karşılamaktadır. Bundan dolayı da Suudi Arabistan askeri harcamalarına önemli yatırımlar yapmaktadır. İran daha çok Rusya Federasyonu ile askeri silah alışverişi yaparken Suudi Arabistan ise daha çok ABD ve Batılı devletlerle askeri silah anlaşmaları yapmaktadır. Fakat Suudi Arabistan'ın Rusya ile askeri anlaşmalar yaptığı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Görüldüğü üzere Suudi Arabistan ve İran arasındaki askeri harcamalar iki ülke arasında karşılıklı güvensizliği derinleştirmekte ve taraflarca iyi niyetli politikalar olarak değerlendirilmemektedir. Bu örnekte görüldüğü üzere yeni yükselen orta güçlerin askeri alanlardaki yatırımları kimi durumlarda bölgesel ve küresel anlamda bazı devletlerle güvenlik ikilemine yol açmaktadır. Bilhassa İran gibi radikal söylemlere ve ideolojik bir yönetim anlayışına sahip ülkenin askeri alanlarda yapmış olduğu harcamalar hem bölge ülkeleri hem de büyük güçler açısından iyi niyetli bir girişim olmadığı düşünülmektedir. Haliyle birçok devlet İran'ın bu çalışmalarını kendi güvenliklerine bir tehdit ve risk olarak tanımlamaktadır.

İran'ın güvenlik ikilemi sorununu sadece Suudi Arabistan ile yaşamamaktadır. Bu sorun genel anlamda diğer Körfez ülkeleriyle de benzer şekilde görülmektedir. 2003 yılında gerçekleşen İkinci Körfez Savaşı sonrasında İran, ABD'nin bölgedeki varlığına karşı bir direniş politikası izlemiş; bu durum Körfez ülkelerinin İran'a karşı denge unsuru olarak ABD ile ilişkilerini daha da güçlendirmesine neden olmuştur. İran'ın güvenlik ikilemine neden olmasının başlıca sebepleri, sağlıktan dış politika tutumu ve bölgesel işbirliği mekanizmalarına katılma hususundaki isteksizliği olarak değerlendirilmektedir(Balcı & Tamahkar, 2024:47). İran'ın dış politika algısında Körfez ülkeleriyle güvenlik ikilemine düşmesinde tarihsel deneyimlerin rolü büyüktür. Çünkü 1980-1988 yılları arasında İran-İrak savaşında Batı'nın bilhassa ABD'nin tutumu İran dış politikasında derin bir güvensizliğe yol açmıştır. İran dış politikasında ABD'ye karşı güvensizliğin olması ABD müttefiklerine karşı da bir güvensizliğe neden olmaktadır. Söz konusu müttefikler Körfez ülkeleri olunca İran için daha fazla güvensizliğe yol açmaktadır. Zaten mevcut konjonktürde mezhepsel çatışma/anlaşmazlığın Körfezdeki Arap ülkeleriyle bir de ABD'nin bilhassa askeri destek vermesi, İran açısından güvenlik ikilemine zemin hazırladığını söyleyebiliriz(Özer, 2016, p. 64).

Yukarıda İran üzerinden güvenlik ikilemine verilen örnekler orta güçlerin bölgesel güvenlik yaklaşımlarında bazı ipuçları vermektedir. İran'ın ulusal güvenliğini korumaya çalışmak adına yapmış olduğu askeri yatırımlar bölgede yer alan kimi devletlerce bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu durum söz konusu devletlerin de askeri harcamalara yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Böylece yeni yükselen orta güç konumunda olan İran'ın ulusal güvenliğini artırma çabaları bölgesel güvenlik anlamında güvenlik ikilemine neden olmakta ve tehdit riskini daha da arttırmaktadır. Bu da gösteriyor ki ulusal güvenliği sağlamak için güvenlik ikilemine neden olmadan daha barışçıl ve diplomatik yöntemlerin kullanılması bölgesel güvenliğe pozitif katkılar sağlayacaktır.

Orta Güçlerin Dış Politikalarında Güvenlik Paradoksu

NATO birçok orta gücü bünyesinde barındırması sebebiyle güvenlik paradoksu bağlamında dikkat çekici örnekler sunmaktadır. Bu güvenlik paradoksunun güncel bir tezahürü Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sırasında gelişen olaylar silsilesidir. Burada dikkat çeken husus, işgal sonrası Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin NATO bünyesindeki stratejik öneminin artması ve güvenlik politikalarının daha fazla önemli hale gelmesi ile bu ülkelerin güvenlik politikalarına yeni bir ivme kazandırmış olmasıdır. NATO bünyesinde olma düşüncesi Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri açısından Rusya'ya karşı kendilerini daha güvende hissetme olanağı sunmaktadır. Çünkü Rusya'nın saldırısıyla birlikte ABD'nin ve NATO'nun bu ülkelere desteği daha belirgin bir şekilde artacaktır. Başka bir ifadeyle ABD liderliğindeki ittifakın bölgeye yönelik siyasi ve askeri desteğini belirgin şekilde güçlendirmesi gerekecektir. Fakat Rusya'nın bu saldırgan tutumu devam etmesi durumunda ve ABD'nin Çin ile olan rekabetine daha ağırlık vermesi ve

dolayısıyla Rusya'nın Orta ve Doğu Avrupa'ya yönelik saldırılarına karşı gerekli desteği verememesi durumu bu ülkeler için önemli bir güvenlik tehdidine yol açacaktır. Burada oluşan bu iki durum Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri açısından güvenlik paradoksuna yol açmaktadır. Çünkü ABD'nin Çin'e odaklanması durumunda Avrupa'da güvenlik istikrarsızlığına yol açacaktır. Şimdi böyle bir durumda Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri birinci seçeneğin olma olasılığına karşılık Rusya'ya karşı cephe alıp NATO'ya katılmayı tercih edeceklerdir(ediyorlar). Böyle bir tercih yapıldıktan sonra ABD'nin bu ülkelere olan desteğini azaltıp Çin ile olan rekabetine daha fazla ağırlık vermesi durumunda Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri açısından risk ve kaygıya yol açacaktır. Eğer ikinci seçenek seçilirse yani ABD Çin'e daha fazla odaklanacağı göz önünde bulundurularak Rusya ile daha uzlaşmacı bir yol benimsenir ise bu sefer ABD ile karşı karşıya kalacaklardır. İşte Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri açısından önlerinde bulunan bu iki seçenekten birinin tercihi diğerinin risk ve kaygısını ortaya çıkarmaktadır. Bu durum Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri açısından güvenlik paradoksuna yol açmaktadır(Lidarev, 2022:1-3).

Ülke bazında baktığımızda orta güç konumunda olan Türkiye'nin yakın zamanda bir taraftan ABD merkezli Batı yanlısı diğer taraftan Çin ve Rusya gibi ABD ve Batı'nın en büyük rakibi konumunda olan ülkelerle yakın ilişkiler geliştirmesi tipik bir paradoksal duruma işaret etmektedir. NATO üyesi olan Türkiye, Soğuk Savaş döneminde NATO'nun güneydoğu kanadında önemli bir rol üstlenmiştir. Fakat Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte NATO'nun kendi varlığını sorgulamasıyla NATO'nun Türkiye'ye duyduğu ihtiyacın olup olmadığı hususu dillendirilmeye başlanmıştır. Her ne kadar Türkiye'nin jeopolitik bakımdan öneminde bir azalma olduğu düşünülse de değişen küresel konjonktürde Türkiye'nin bölgesel ve küresel güvenlik konularında önemi giderek artmaktadır(Yiğittepe, 2018:279-280).

Bu gelişmeler doğrultusunda Türkiye, NATO üyeliğinin devam etmesine rağmen Rusya ve Çin ile ilişkilerini geliştirmektedir. Her ne kadar Soğuk Savaş döneminde NATO'nun üyesi olmasından ötürü ittifakın caydırıcılık özelliği Türkiye açısından güvenlik garantisi vermiş olsa da yakın dönemde özellikle Suriye iç savaşı sonrası ABD'nin PYD/YPG ile işbirliği ve 2019 yılında Türkiye'nin F-35 programından çıkarılması gibi hususlar Türkiye'yi yeni güvenlik arayışlarına yönlendirmiştir. Türkiye ilk adım olarak Rusya'dan S-400 hava savunma sistemlerini aldı. Bu adım Türkiye ve NATO arasında güven krizine neden olmuştur(Yücel, 2020:11). Burada görüldüğü üzere Türkiye'nin hem bir NATO üyesi olması hem de güvenliğini garanti altına alma çabalarından dolayı Rusya ile askeri konularda işbirliğine girişmesi paradoksal bir durum oluşturmaktadır. Türkiye'nin güvenliğini artırma çabaları, NATO ve ABD ile ilişkilerinde güvensizlik doğurarak tipik bir güvenlik paradoksu örneği oluşturmaktadır. Bu durum Türkiye'nin güvenlikte paradoksal duruma düştüğünün göstergesidir.

LİTERATÜR İNCELEMESİ

Levent YİĞİTTEPE'in (2020) kitap çalışmasında güvenliğin tarihsel süreçteki gelişimi hem ulus devletler hem de insanlar nezdinde önemli bir olgu olduğu üzerinde durulmaktadır. Güvenliğin başlangıçta salt askeri güç kapsamında değerlendirildiğini ve haliyle daha çok bu yön üzerinden analizler yapıldığını ifade etmektedir. Güvenliğin bir bilim alanı olarak değerlendirilmesi ve öneminin artması için uluslararası ilişkiler disiplininin gelişmesiyle doğru orantılı olduğunu savunulmaktadır. Güvenliğin ulus devletler nezdindeki önemini vurgulamakta birlikte aynı zamanda güvenlikle ilgili yaklaşımlar ve teoriler de kitapta ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

Eduward JOORDAN 2003 yılında yazılan "The Concept Of A Middle Power İn İnternational Relations: Distinguishing Between Emerging And Traditional Middle Powers" adlı çalışmasında orta güçlerle ilgili yeni bir perspektif geliştirmiştir. Bu perspektifte orta güçleri

iki başlık altında ele almaktadır. Birincisi “Geleneksel Orta Güçler”, ikincisi ise “Yeni Yükselen Orta Güçlerdir”. Yapılan bu sınıflandırma orta güç konumundaki devletlerin hangi şartlarda orta güç olarak kabul edilmesinin şartları ve kriterleri nelerdir? Bir devletin kendisini orta güç olarak görmesi yeterli midir? Yoksa bir devletin orta güç konumuna sahip olduğu kaynaklar ve uluslararası ilişkiler bağlamında etkinliği üzerinden mi açıklanacaktır? Bu tarz sorular üzerinden orta güçlerle ilgili yeni bir sınıflandırmaya gidilmiştir.

Eduward Joordan (2017) “The emerging middle power concept: Time to say goodbye?” adlı çalışmasında uluslararası ilişkilerde büyüklük, güç veya kabiliyet sıralamalarına dayanan orta güç tanımlarının yararsız olduğu ifade edilmektedir. Bunun nedeni olarak, bir devletin uluslararası eylemlerinin sadece belli başlı güç faktörlerine dayanarak tahmin edilemeyeceğini savunmasından kaynaklanmaktadır. Orta güçlerin güncel konjonktürde iyi vatandaş olma vasıflarının dışında davranışlar sergilediği kötü vatandaş denilecek eylemleri nedeni ile orta güç kavramı klasik tanımının yetersizliğini göstermektedir. Tanımları gereği orta güçler, uluslararası eylemlerinde sınırlı kapasitelere sahiptirler. Bundan dolayı niş veya köprü kurucu müdahalelerini sadece düzensiz bir şekilde yapabilmektedirler. Orta güçlerle ilgili gerek geleneksel gerekse de yeni tanımlamalar yapsak da orta güç kavramı yetersiz kalmaktadır.

Yasemin KONUKÇU (2018) “İran’ın Bölgesel Güvenlik Stratejisi: Bir Güç Döngüsünün Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında İran’ın analitik bir düzlemde müttefikleri ve rakipleri üzerinden asimetrik bölgesel etkisini ortaya koyulmuştur. İran’ın bölgesel anlamdaki güvenlik kaygısı 1979 İran devrimi sonrasındaki İran dış politikası, askeri planlama ve ekonomi sisteminde anahtar bir rol oynamaktadır. İran’ın Orta Doğuda sahip olduğu asimetrik gücü ile bir tartışma konusu olduğu herhangi bir devleti doğrudan resmi olarak temsil etmeyen grupların siyasal ve askeri açıdan etkili olarak kullandığı vurgulanmaktadır. Yine çalışmada İran’ın bölgedeki asimetrik mücadelesinin araçları olarak vekalet ve propaganda yöntemlerini kullandığı belirtilmiştir. Bu durum İran’ın dış düşman olarak ifade ettiği Batı özelde ise ABD ve İsrail’in güvenlik tehdidi olarak algılamasına yol açmaktadır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmada kavramsal analiz ve vaka incelemesi yöntemleri bölgesel güvenlik yaklaşımı bağlamında kullanılarak güvenlik ikilemi ve güvenlik kavramının benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmuştur. Özellikle orta güçlerin dış politika stratejilerinde bu kavramların nasıl bir işlev gördüğü değerlendirilmektedir. Betimsel ve yorumlayıcı analiz yöntemleriyle İran-Körfez ülkeleri(özellikle Suudi Arabistan), Türkiye’nin NATO-Rusya ilişkilerindeki vakalar incelenmektedir. Bu yöntem teori-pratik bağlantısını kurması, orta güç davranışlarını açıklamada esnek olması ve kavramsal derinlik sağlaması bakımından çalışmanın amacı ile örtüşmektedir.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmada yer alan “Güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu politikaları yeni yükselen orta güçlerin bölgesel güvenliklerinde çatışma riskini artırmaktadır” hipotezin doğruluğuna yönelik elde edilen bulgular desteklemektedir. Çalışmada elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

- Örnek vakalar üzerinden yapılan bulgulara görüldüğü üzere güven artırıcı önlemler kimi durumlarda daha fazla güvensizlik doğurmaktadır
- Güvenlik ikilemi çatışmanın nedenlerine odaklanırken, güvenlik paradoksu ise daha çok çatışmaların kökenlerine odaklanmaktadır

- Güvenlik ikilemi bölgesel rekabet ve askeri çatışma risklerinin tırmanma süreçlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum aynı zamanda orta güçlerin sıkça karşılaştığı bir durumdur.
- Orta güçler güvenlik paradoksuyla çok taraflı diplomasi ve güven artırıcı önlemler geliştirme kapasitesinin önemini vurgulamaktadır. Türkiye üzerinden NATO-Rusya ilişkileri bu duruma örnek gösterilebilir
- İran'ın Körfez ülkeleriyle özellikle de Suudi Arabistan'la olan güvenlik ikilemi yaşaması bölgesel düzeyde askeri silahlanmayı tırmandırmaktadır

SONUÇ

Orta güçler ulusal güvenliklerini sağlamak için bölgesel güvenlik bağlamında bazı refleksler sergilemektedir. Bunun için kimi zaman askeri güç kapasitesini artırmaya yönelip ya kendi imkanlarıyla askeri silahları üretmeye çalışmakta ya da küresel çapta bu alanda öncü olan devletlerden silahlar temin etmektedirler. Kimi zaman ise bölgesel veya küresel güçler arasında denge kurmaya çalışarak ulusal güvenliğini sağlama gayretinde olurlar. İşte orta güçlerin içinde bulundukları bu durumlar çalışmada güvenlik paradoksu ve güvenlik ikilemi kavramlarıyla açıklanmaya çalışıldı.

İlk olarak güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramları karşılaştırılarak kavramların teorik, uygulamalı ve kavramsal boyutları ele alınmıştır. Analizler iki kavramın birbirine benzer yönleri olsa da esasında birbirinden farklı olduğunu göstermektedir. Zira benzer hususların olması aynı oldukları anlamına gelmemektedir. Her iki kavram da devletlerin güvenliklerini artırmaya yönelik girişimlerinin diğer aktörler tarafından tehdit olarak algılanması sonucunda ortaya çıkan güvenlik açığı ve karşılıklı güvensizlik döngüsünü açıklamaya odaklanmaktadır(Booth ve Wheeler, 2008; Jervis, 1978). Güvenlik ikilemi kavramı daha çok sert güvenlik (hard security) unsurlarına odaklanmakta; silahlanma yarışı, caydırıcılık stratejileri ve askeri kapasite artırımı çerçevesinde ortaya çıktığını göstermektedir. Güvenlik paradoksu ise güvenlik arayışında atılan adımların paradoksal biçimde daha fazla güvensizlik yaratabileceğini; buna karşılık çözüm yolları olarak yumuşak güvenlik (soft security) araçlarını, güven artırıcı önlemleri ve diplomatik diyalogları öne çıkardığını ortaya koymaktadır. İki kavramın benzer ve farklı noktaları belirtildikten sonra bu kavramların özellikle orta güçlerin dış politikaları üzerindeki etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Güvenlik ikilemi orta güçlerin dış politikasında genelde rekabetçi güvenlik ortamları veya bölgesel silahlanma yarışları şeklinde etkisini göstermektedir. İran ve Suudi Arabistan arasında askeri konularda yaşanan rekabet bir güvenlik ikilemi örneği olarak incelenmiştir(Konukçu, 2018). İran'ın rekabetçi güvenlik yönelimleri veya bölgesel silahlanma yarışları sadece Suudi Arabistan ile değil diğer Körfez ülkeleriyle de yaşanmaktadır. İran'ın Körfez ülkeleriyle olan güvensizlik yaklaşımının kökenleri Irak-İran savaşına dayanmaktadır. İran'ın bu savaşta edinmiş olduğu tarihsel tecrübe⁵ Batı özellikle de ABD'ye karşı güvensizlik ve tehdit algılanmasına neden olmaktadır. Bu durum rekabet içerisinde olduğu Körfez ülkelerinin ABD'ye askeri konulardaki yakınlaşmasıyla İran'ın Körfez ülkeleriyle olan güvensizlik ve tehdit algısını daha da artırmaktadır. Türkiye'nin NATO üyesi olması ve aynı zamanda son dönemlerde Rusya ile askeri ilişkilerde yakınlaşması, Çin ile de ekonomik konularda ticaret hacminin artması paradoksal bir sonuç doğurmaktadır. Rusya'dan S-400'lerin alınması vakasının incelendiği çalışmada Rusya-Türkiye arasındaki askeri ilişkiler Türkiye'nin Batı

⁵ İran bu savaşta Batı'nın iki yüzlülüğüyle karşılaştığını iddia etmektedir. Zira Irak savaşı sırasında hem yalnız bırakıldığını hem de Irak'a askeri anlamda önemli desteğin verilmesi İran ile Batı ilişkilerinde güvensizliğin hakim olmasına neden olmuştur.

özellikle de NATO üyeleri ile ilişkilerinde güvenlik paradoksuna neden olmaktadır. Bu örnekler yeni yükselen orta güçlerin güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu bağlamında güvenliklerini artırma çabaları bölgesel güvenlikte daha çok güvensizliğe yol açmaktadır. Araştırmanın temel sorusu olan güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramlarının orta güçlerin dış politikalarının şekillenmesinde nasıl bir rol oynamaktadır? şeklindeki sorusunun cevabında netlik kazandırmaktadır. Yani güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu politikaları (yeni yükselen) orta güçlerin(Türkiye ve İran örneğinde) askeri harcamalarını daha da artırmakta ve yeni ittifaklara yönlendirmektedir. Tüm bu gelişmeler bu iki kavramın orta güçlerin dış politikalarını şekillendirmekte ve yönlendirmekte olduğunu göstermektedir.

Yukarıda güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu kavramlarının analizi ve vaka incelemesi örneklerinde görüldüğü üzere araştırmanın “Güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu politikaları yeni yükselen orta güçlerin bölgesel güvenliklerinde çatışma riskini artırmaktadır” hipotezini elde edilen bulgular doğrulamaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

- Örnek vakalar üzerinden yapılan bulgularda görüldüğü üzere güven artırıcı önlemler kimi durumlarda daha fazla güvensizlik doğurmaktadır
- Güvenlik ikilemi çatışmanın nedenlerine odaklanırken, güvenlik paradoksu ise daha çok çatışmaların kökenlerine odaklanmaktadır
- Güvenlik ikilemi bölgesel rekabet ve askeri çatışma risklerinin tırmanma süreçlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum aynı zamanda orta güçlerin sıkça karşılaştığı bir durumdur.
- Orta güçler güvenlik paradoksuyla çok taraflı diplomasi ve güven artırıcı önlemler geliştirme kapasitesinin önemini vurgulamaktadır. Türkiye üzerinden NATO-Rusya ilişkileri bu duruma örnek gösterilebilir
- İran’ın Körfez ülkeleriyle özellikle de Suudi Arabistan’la olan güvenlik ikilemi yaşaması bölgesel düzeyde askeri silahlanmayı tırmandırmaktadır

Sonuç olarak güvenlik ikilemi risk yönetiminde caydırıcılık ve güç dengesi stratejileri sunarken diğer taraftan güvenlik paradoksu diyalog ve diplomasi temelli çözüm önerileriyle tamamlayıcı bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda orta güçlerin bu iki yaklaşımı birlikte kullanmasıyla olası krizlerin tırmanmasını engelleyebilir. Fakat orta güçler bu iki güvenlik kavramını çatışma riskini artıracak politikalar izlemesi durumunda bölgesel güvenliğini tehlikeye atmış olacaktır. Çalışmadaki bulgular gösteriyor ki orta güçler güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksları anı dış politikalarında kendi lehine fırsatlar sunabilecek argümanlar olarak kullanabilirler. Fakat Türkiye ve İran örneklerinde görüldüğü üzere bu iki ülke güvenlik ikilemi ve güvenlik paradoksu politikalarında bölgesel güvenliklerini yeteri düzeyde sağlayamamaktadırlar. Yani fırsatlar düzgün yönetilmez ise krize dönebilmektedir. Dolayısıyla İran ve Türkiye bölgesel güvenlik bağlamında başarılı sonuçlar elde edebilmek için sadece askeri konulara değil aynı zamanda ekonomik ve siyasi konularda da daha etkin olmaları gerekmektedir. Elde edilen tüm bu bulgular ileride akademik alanda yapılacak çalışmalarda farklı bölgelere(Asya-Pasifik, Afrika, Güney Amerika) yer alan orta güçlerin güvenlik stratejileri üzerindeki etkilerini ampirik olarak test ederek literatüre katkılar sunabilir.

KAYNAKÇA

- Balcı, M., ve Tamahkar, A. (2024). Basra Körfezi’ndeki Adalar Üzerinden İran’ın Güvenlik İkilemi. Deniz Araştırmaları ve Mavi Strateji Dergisi, 3, 45–54.
- Bilgiç, A. (2011). “Güvenlik İkilemi”ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif.

- Birdişli, F. (2016). Arap Baharı ve Güvenlik: Ortadoğu’da Durumsal Determinizm. *Yeni Türkiye*, 22(87), 541–556.
- Birdişli, F. ve P. E. B. (2016). Postmodern Güvenlik Sorunları ve Uluslararası Politikanın Virtüel Aktörleri. *Küresel ve Bölgesel Sistemde Devlet ve Devlet Dışı Aktörler (Tam Metin Kitabı)*, VIII. Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi, ss. 298–309.
- Booth, K., ve Wheeler, N. (2008). The Security Dilemma: Fear, Cooperation, and Trust in World Politics. <http://www.wiscomp.org/peaceprints.htm>
- Çelikpala, M. (2019). Güvenlik İkilemi. *Güvenlik Yazıları Serisi*, 48, 1–6.
- Cooper, A. F. (1997). *Niche Diplomacy* (A. F. Cooper, Ed.; 1st ed.). Palgrave Macmillan UK. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-25902-1>
- Durhan, G. (2019). Bir Mantık Problemi Olarak Paradoks. *Mantık Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 21–37.
- Heywood, A. (2021). *Siyaset: Vol. Felix Kitap*.
- Holbraad, C. (1971). The Role of Middle Powers. *Sage Publications, Ltd.*, 6(2), 77–99.
- Human Development Report. (1994). *Human Development Report “New Dimensions of Human Security.”*
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the Security Dilemma. *World Politics*, 30(2), 167–214. <https://doi.org/10.2307/2009958>
- Jordaan, E. (2003). The concept of a middle power in international relations: Distinguishing between emerging and traditional middle powers. *Politikon*, 30(2), 165–181. <https://doi.org/10.1080/0258934032000147282>
- Jordaan, E. (2017). The emerging middle power concept: Time to say goodbye? *South African Journal of International Affairs*, 1–18.
- Kalay, A., ve Göksu, F. (2003). “Reklam ve Paradoks”. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 18, 59–71.
- Konukçu, Y. (2018). İran’ın Bölgesel Güvenlik Stratejisi: Bir Güç Döngüsünün Değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(3), 74–91.
- Kříž, Z., Urbanovská, J., ve Brajerčíková, S. (2019). The Middle Power Concept: Presenting a Complex Approach. *Politické Vedy*, 22(4), 33–56. <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.4.33-56>
- Lidarev, I. (2022, May 13). The Ukraine War and the Paradox of Central and Eastern European Security. Observer Researc Foundation.
- Özer, A. İ. A. (2016). Iranian Strategic Culture. *Ortadoğu Etütleri*, 8(2), 44–67.
- Sweijts, T., ve Mazarr, M. J. (2023, April 4). Mind the Middle Powers. Warontherocks.Com.
- Szalai, A. (2009). Coping with the Security Dilemma: A Fundamental Ambiguity of State Behaviour. *AMBIGUITIES*, 2(2), 103–119.
- Taliaferro, J. W. (1999, February 16). Security Under Anarchy: Defensive Realism Reconsidered.
- Tuncer, G. (2011). *Kökenbilgisi Sözlüğü: Vol. TDK Yayınları*.
- Yiğittepe, L. (2018). NATO ve Rusya Arasında Türkiye’nin Güvenlik Algılaması: S-400 Krizi Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 276–289. <https://doi.org/10.11611/yead.458050>
- Yücel, H. (2020). Türk-Amerikan İlişkilerinde S-400 Krizi. *SETA*, 302, 1–26.